

ефективність як державного управління, так і місцевого самоуправління. На наш погляд, необхідно подолати фрагментарність, волюнтаризм, уніфікувати управління кадрами і таким чином створити систему кадрового забезпечення державної служби в відповідності з європейськими стандартами. Іменно при цьому умові буде забезпечено успішне рішення всіх суспільних проблем на територіальному рівні, і, відповідно, в цілому в державі.

Ключові слова: державне управління, принципи державного управління, країни Європейського Союзу, стандарти управління.

Nyniuk M., Nyniuk I. Principles of State Administration and Their Essence. The article makes an attempt to reveal the essence of the basic principles of state administration. The author claims that in view of the negative experience of continuous offensive brutality and cruelty and the dominance of criminal structures in the society, we have to recognize that neither economy nor the political stability can develop properly until both the basic principles of management and the basic principles of human relationships observe the moral and ethical standards. Extensive familiarization of scientists, government officials and the general public with the norms of European law, experience of EU states can provide further opportunities to increase significantly the effectiveness of both public administration and local self-governing in Ukraine. The author states that to achieve the desired results it is necessary to overcome fragmentation, voluntarism, to unify personnel management and thereby to create a system of public service staffing corresponding to the European standards and draws the conclusion that it is under this condition only that the successful solution of social problems at territorial level and, accordingly in the country may become possible.

Key words: state administration, the principles of governing, the European Union, management standards.

УДК 340-346.1

В. Олійник

Методологічно відправні поняття відносно правових видів таємниці

У статті за допомогою термінологічного та есенційного аналізу з'ясовується, яке поняття є відправним стосовно юридичних видів таємниць, оскільки це має значення для вірного тлумачення і застосування термінології у різних галузях права. Одночасно окреслюється теоретичні правовий, філософський, філологічний та соціальний аспекти, виокремлюються суттєві правові ознаки таємниці.

Ключові слова: інформація, таємниця, правові види таємниць, правова наука, юридичний термін, есенційний підхід, методологія дослідження.

Постановка наукової проблеми та її значення. Одна з особливостей сучасності полягає в колосальному підвищенні значущості інформації. Аналіз генезису сучасних суспільних відносин дозволяє стверджувати, що інформація та необхідність її захисту не лише дали поштовх до формування в сучасній правовій науці галузі права – інформаційна безпека, але й трансформувалася в одну з проблематик філософії.

Збільшений попит науковців та практиків на схоронність різних видів таємниць призводить не лише до активізації у напрямі вирішення практичних проблем, але й до зацікавленості з боку науковців понятійно-термінологічним апаратом. Це закономірно, враховуючи те, що базовою умовою розвитку будь-якого дослідження правового явища є впорядкування й точність апарату, що визначає спрямованість і логіку проведення дослідження, визначаючись як субординована система, що включає в себе всі терміни по проблемі конкретного дослідження [1, с. 151]

Проблема понятійно-термінологічного апарату завжди є проблемою логічності, послідовності та несуперечності наукового знання, а згодом – цілісності і завершеності законодавства. При цьому, стрімкий розвиток і наповненість поняттями спричиняють те, що вони починають трактуватися по-різному, в результаті чого втрачається адекватність, зрозумілість, а, зрештою, і ефективність науки, законодавства.

Реформування законодавчої системи супроводжується вирішенням проблемних питань функціонування юридичної термінології у правовій сфері, що зумовлено потребою забезпечити правові галузі унормованою мовою на сучасних методологічних засадах кодифікації термінів. Проблематика нормативного визначення та реалізації принципу національної мови у правотворчому процесі актуалізована потребою вдосконалення чинного законодавства, гармонізації українського права із правом європейських співтовариств, зміни пріоритетів, цілей і завдань правотворчого процесу в Україні [2, с. 610-616].

Аналіз досліджень та публікацій. Звичайно, що такі терміни як «державна таємниця», «комерційна таємниця», «особиста таємниця», «медична таємниця» тощо неодноразово ставали об'єктом різних наукових досліджень. Представники таких наук як філософія, мовознавство, медицина, економіка намагалися визначити як зазначені терміни, так і родові відносно них. Не залишились осторонь даного питання і правники. Так, Л. Є. Владимиров, Л. О. Красавчиков, М. В. Мазуров, М. С. Паршин, І. В. Смолькова, С. І. Сусллова, А. А. Фат'янов досліджували визначення загального поняття «таємниця» у праві, констатуючи, що у юридичній літературі при визначенні окремих видів таємниць виникають спірні, часом суперечливі, точки зору. До цих пір відсутні чіткі ознаки таємниці, що ускладнює здійснення правильної правової оцінки і кваліфікації в разі посягання на охоронювані законом її види.

Такий стан речей спричинений відсутністю у законодавстві родового поняття таємниці, що б стало основою для визначення її різних видів. А отже проблема є актуальною, а її вирішення – своєчасним.

Метою статті стало теоретичне обґрунтування, на основі попереднього аналізу, загального поняття «таємниця» стосовно конкретних юридичних термінів, одночасно з виявленням визначального для даного поняття –інформація.

Виклад основного матеріалу. Звернувшись до вітчизняних тлумачних словників, зрозуміло, що термін «таємниця» трактується як дещо невідоме і заборонене, що є об'єктом пізнавального інтересу. Це щось нерозгадане, ще не пізнане, дещо, що приховується від інших, відоме не всім, секрет, прихована причина [3; 4, с. 815]; це секретне місце; тайна [5, с. 242].

На наш погляд, наведенні тлумачення не понятійного порядку, а скоріш, з арсеналу термінологічного трактування феномену таємниці, пов'язаного з його етимологією.

В Енциклопедії епістемології й філософії науки підкреслюється, що поняття «таємниця» містить в собі певний парадокс, оскільки для того, аби проявити цікавість необхідно мати уявлення про об'єкт інтересу. Вирішення такого парадоксу у людській культурі відбувається, як правило, завдяки тому, що таємниця пов'язана з чимось загальновідомим у якості його пояснення. Цей принцип і знаходить свій вираз у традиційному вислові: слово «таємниця» (або загадка, секрет) вживається разом з ознакою феномену, поясненням якого має слугувати таємниця. Роздуми про причини існування та ступеня доступності таємничого призвели до формування трьох основних підходів до розуміння таємниці: як ще непізнаного, тобто що є предметом можливих майбутніх досліджень, для далекої перспективи пізнання; як непізнаного, що принципово знаходиться за межами можливостей людського пізнання, що переважає потенціал людського розуму в силу надмірної складності, принципової абсурдності, або відокремленості непереборними перешкодами; як прихованого, тобто комусь відомого, але свідомо прихованого, засекреченого, зашифрованого [6, с. 823].

Як правило, загальне тлумачення таємниці відсутнє в словниках юридичної термінології, натомість містяться окремі її види. Вчений-правознавець Л. Є. Владимиров під таємницею розуміє «збереження в негласності обставини, розголошення якої принесло б більше шкоди, ніж користі». Дане визначення, зазначає дослідниця І. В. Смолькова, несе в собі більше моральне, аніж правове навантаження, і зазначає, що вказане визначення Владимиров розглядав як принцип, що відображає інтереси людської культури [7, с. 12-13]. При цьому, на наш погляд, підкреслюючи, що таємниця це негласність обставин або відомостей, виявляється подвійна природа поняття «таємниця», а відтоді і похідних від них правових видів таємниць.

На думку науковця Л.О. Красавчикова, з якою ми погоджуємося, поняття таємниці складається насамперед з поняття інформації. Так, зазначає він, що під таємницею слід розуміти певну інформацію про дії певної особи (громадянина, організації, держави), що не підлягає розголошенню. У наведеному визначенні вчений виділяє низку ознак, що характеризують таємницю. Так до них належать наступні: таємниця – це, насамперед, інформація; ця інформація про дії особи; і вона не підлягає розголошенню [8, с. 11]

Разом з тим, таке визначення підпадає під критику інших науковців, оскільки воно

недостатньо повно розкриває суть поняття таємниці, не конкретизуючи зміст інформації, зокрема, в яких сферах життєдіяльності особистості, суспільства чи держави може мати місце така інформація, у чому соціально-правова небезпека поширення цієї інформації; і, нарешті, в чому полягає правовий захист таємниці [8, с. 11].

Дослідник В. А. Мазуров, вивчаючи загальне поняття таємниці у юридичному аспекті, прийшов до висновку, що найбільш повний правовий зміст має поняття таємниці, сформульоване вченою І. В. Смольковою, яка виділила такі ознаки таємниці:

- 1) таємниця є, насамперед, інформацією, відомостями;
- 2) які відомі/довірені вузькому колу осіб;
- 3) відомості відомі або довірені певним суб'єктам в силу їх професійної або службової діяльності, здійснення певних доручень;
- 4) не підлягають розголошенню;
- 5) у протилежному випадку це може спричинити настання негативних наслідків;
- 6) на осіб, яким довірено інформацію, що не підлягає оприлюдненню, лежить правовий обов'язок її зберігати;
- 7) за розголошення цих відомостей встановлюється законом юридична відповідальність.

Ці критерії, зазначив В. А. Мазуров, дозволили І. В. Смольковій сформулювати поняття таємниці наступним чином: «... зі змістовної сторони таємниця може бути визначена як особливим чином охоронюваний законом блок секретної або конфіденційної інформації (відомостей), відомої або довіреної вузькому колу суб'єктів в силу виконання службових, професійних та інших обов'язків або окремих доручень, розголошення яких може потягти юридичну відповідальність» [8]. Дане визначення досить повно розкриває зміст правового поняття таємниці. Разом з тим, воно теж вимагає доповнення, проведення кримінологічних досліджень, оскільки в ньому не конкретизовано, у чому полягає суспільна небезпека поширення такої інформації або відомостей, не зазначено, що юридична відповідальність настає не тільки за розголошення таємниці, але й, наприклад, за її незаконне отримання чи використання.

Сам В. А. Мазуров у своєму посібнику «Тайна: государственная, коммерческая, банковская, частной жизни. Уголовно-правовая защита» визначає таємницю наступним чином: це охоронювані законом конфіденційні і секретні відомості у сфері приватного життя громадян, підприємницької, фінансової, політичної, економічної, військової та інших сферах, відомі або довірені певному колу осіб в силу їх професійних, службових та інших обов'язків, незаконне отримання, використання, розголошення яких заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди правам і законним інтересам громадян, суспільства, держави і тягне за собою відповідальність винних осіб відповідно до чинного законодавства [8].

Узагальнивши зазначені визначення, стає очевидним, що таємниця є явищем, ознаками якого є:

- це інформація (відомості) про явища, процеси, події, що відбуваються в житті людей, суспільства, держави;
- не підлягають розголошенню;
- їх розголошення може спричинити шкоду або створити загрозу;
- внаслідок цього інформація має захищатися від доступу до неї третіх осіб;
- протиправні дії щодо такої інформації тягне за собою юридичну відповідальність. Окрім зазначеного, такі дії одночасно мають негативно оцінюватись з боку суспільства.

На основі аналізу робіт зазначених науковців, ми можемо зробити первинний висновок, що термін «таємниця» для різних правових видів таємниць, є родовим, проте не визначальним, оскільки саме визначення «таємниця» детермінується поняттями «інформація» або «відомості», це, насамперед, інформація прихованого характеру певної природи, розголошення якої становить загрозу для безпеки держави, колективу, особи, національних інтересів.

Так, таємниця – це сфера об'єктивної реальності, яка недоступна розумінню людини і її сприйняття внаслідок об'єктивно існуючого рівня науково-технічного знання, і вона нерозривно пов'язана з тими відомостями (інформацією), які вже відомі окремій людині або групі осіб, але з різних причин приховуються ними від інших людей, груп осіб або держави.

Висновки. Враховуючи викладене, можна зазначити, що з соціальної категорії таємниці, як явища, що приховується, засекречується, зашифровується, не могло не з'явитися правове поняття таємниці у якості захищених законом відомостей, що мають нормативно-закріплені механізми захисту, незаконне отримання і поширення яких може завдати шкоди національній і державній безпеці, колективу, особі.

Здійснений у статті короткий аналіз категорії таємниці дає можливість використати її як відправну при визначенні юридичних видів таємниць, а саме, визначивши останню у законодавстві як правове поняття. Проте, таємниця, маючи загальний характер, не є єдиним визначальним поняттям для конкретних її видів.

Застосування есенційного (сутнісного) підходу до таємниці дає можливість визначити в якості методологічно відправної позиції інформацію обмеженого характеру, розголошення якої становить певну загрозу і вимагає відповідного правового захисту. Такий підхід є виправданим, оскільки використання лише одного – термінологічного аналізу є не зовсім доречним, не випадково вчені називають його «етимологічними фокусами» за тавтологічність визначень, і якщо застосовувати лише його, то може повністю ігноруватися головна методологія визначення понять – есенційна. Звичайно, термінологічний аналіз має проводитись, але в ньому немає такої глибини, а тому такий аналіз варто доповнити есенційним, який і дав уяву, що відправним для правових видів таємниць є не стільки загальне поняття таємниці, скільки інформація. Такий підхід застосовується за низки умов.

По-перше, необхідно зважати на те, що наукове пізнання відрізняється повнотою наукового пошуку, що йде від сутності першого порядку до сутності другого порядку. У той же час, слід мати на увазі, що справжню глибинну сутність речей визначає не їх етимологія, а зміст, якого вони набули в ході свого історичного розвитку. В даному випадку, цей зміст тісно пов'язаний не просто з поняттям таємниці, але, передусім, з інформацією.

А тому, по-друге, загальний термін таємниці для феномену таємниці, що захищається законом, слід детермінувати соціально-значущим поняттям інформації. Іншими словами, відправним поняттям для будь-якого правового виду таємниці є не суто поняття «таємниця», а «інформація».

І саме через це, по-третє, необхідно застосовувати есенційний підхід, при якому слід з'ясувати, що відрізняє один вид таємниці в інформаційному відношенні від інших різновидів таємниць.

По-четверте, важливо доповнити, збагатити есенційний підхід змістовно-функціональною методологією, у даному випадку, такою виступає правозахисна. Іншими словами, при визначенні родової належності юридичного поняття «таємниця», її правових видів як належності їх до категоріального апарату таємниці взагалі та інформаційного поля слід керуватися методологією правозахисного підходу. У даному випадку це суттєво.

Джерела та література

1. Романчиков В. І. Основи наукових досліджень: навчальний посібник / В. І. Романчиков. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 254 с.
2. Корж А. В. Проблеми вдосконалення юридичної термінології в українському законодавстві / А. В. Корж, Н. М. Фонтон // Держава і право. – 2009. – С. 610–616.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [укл. В. Т. Бусел] – К. : Перун, 2005 – 1728 с.
4. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С. И. Ожегов Н. Ю. Шведова. – 4-е изд., доп. – М.: ООО «А ТЕМП», 2006. – 944 с.
5. Словарь української мови / упор. з дод. влас. матеріалу Б. Грінченко : в 4-х т. – К.: Вид-во Академії наук Української РСР, 1958. – Т. 4 – С. 242.
6. Энциклопедия эпистемологии и философии науки / [И. Т. Касавин] – М.: Реабилитация, 2009 – 1248 с.
7. Смолькова И. В. Проблемы охраняемой законом тайны в уголовном процессе : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.09. / Ираида Вячеславовна Смолькова. – Иркутск, 1998. – 404 с.
8. Мазуров В.А. Тайна: государственная, коммерческая, банковская, частной жизни. Уголовно-правовая защита. Учебное пособие / В.А. Мазуров. – М.: Дашков и Ко, 2003. – 156 с.

Олійник В. Методологічески отправные понятия относительно правовых видов тайны.

В статье выясняется, какие понятия являются отправными относительно юридических видов тайны, используемых различными отраслями права, в частности: «государственная тайна», «личная тайна», «медицинская тайна», «коммерческая тайна» и т.д. Автор отстаивает мнение, что для всех указанных юридических терминов родовым является понятие тайны, в основу которого, в свою очередь, положено отправное понятие информации (ведомостей). Определяются правовой, философский,

филологический и социальный аспекты понятия тайны, выделяются ее основные правовые характеристики. Проведенный в статье терминологический и сущностный анализ понятия тайны дает возможность использовать понятие информации как методологически отправное при определении юридических видов тайн. Дальнейшее использование синтеза таких подходов дает возможность выяснить, что отличает один вид тайны в информационном отношении от других ее правовых разновидностей.

Ключевые слова: информация, тайна, правовые виды тайн, эссенционный подход, методология исследования.

Olijnyk V. Methodological Fundamental Concepts of the Legal Forms of Secrecy. The article reveals which concepts are fundamental for the legal types of secrecy employed by various branches of law, in particular: «state secret», «personal privacy», «medical secrecy», «commercial secrecy», etc. The argues his opinion by claiming that all these legal terms are a generic concept of secrecy, the foundation of which, in its turn, is the concept of information (knowledge/statements). In the focus of attention are legal, philosophical, philological and social aspects of the concept of secrecy and the article highlights its basic legal characteristics. The above mentioned in the article terminological and the essential analysis of the concept of secrecy makes it possible to use the concept of information as a methodological starting point in determining the types of legal secrets. Further use of such approaches synthesis provides clues to understanding of what distinguishes one kind of secrecy from the other legal secrecies in view of information concept.

Key words: information, secret, legal types of secrecy, essential approach, research methodology.

УДК 340.12:342.4 (477)

I. Kononchuk

Impact of Constitutional Justice on the Development of Ukrainian Constitutionalism

This article investigates the emergence and establishment of the institute of constitutional justice in Ukraine and its impact on the development of constitutionalism on the basis of analysis of regulations and the constitutional and legal doctrines, presented in the works of Ukrainian scientists and state experts. The peculiarities of formation of constitutional justice in different historical periods were characterized, while the main stages of its formation were identified. The article specifies that the Constitutional Court of Ukraine plays an important role in the system of Ukrainian constitutionalism.

Key words: constitutional control, constitutionalism, the Constitution of Ukraine, the Constitution of the USSR, the Constitutional Court of Ukraine.

Formulation of the scientific problem and its significance. Constitutional justice plays a particularly important role in the development and operation of constitutionalism, because of the specific constitutional and legal status and competence of the Constitutional Court of Ukraine, as the sole body of constitutional jurisdiction in Ukraine. Thus, the Constitution of Ukraine is the main object of constitutional justice, while the main task of the Constitutional Court of Ukraine is to guarantee the supremacy of the Constitution of Ukraine, as the Fundamental Law of the State on the whole territory of Ukraine.

The analysis of the researches on this problem. The following national jurists and scientists researched some theoretical and practical aspects of formation and development of the institution of constitutional justice and constitutionalism in Ukraine: V. O. Herheliynyk, V. M. Campo, A. R. Krusyan, O. M. Mironenko, M. D. Savenko, A. O. Selivanov, V. E. Skomorokha, I. D. Slidenko, I. E. Slovka, V. Y. Tacij, M. V. Teslenko, T. O. Tsymbalisty, V. M. Shapoval and others.

The formulation of the aim and objectives of the study. The purpose of this article is to study the origins and formation of the institute of constitutional justice in Ukraine and its impact on the development of Ukrainian constitutionalism.